

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Satu Pentikäinen

Muistio
17.9.2024

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi osakeyhtiölain 6 luvun ja kauppakamarilain 2 §:n muuttamisesta (HE 60/2024 vp)

1 Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi osakeyhtiölakia (624/2006, jälj. OYL) ja kauppakamarilakia (878/2002). Ehdotetuilla laeilla pantaisiin täytäntöön pörssiyhtiöiden hallintoelinten jäsenten sukupuolijakauman tasapainottamista ja siihen liittyviä toimenpiteitä koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2381 (jäljempänä direktiivi). Hallituksen esitys sisältää ehdotukset tarpeellisiksi lainsäädäntömuutoksiksi direktiivin täytäntöön panemiseksi Suomessa.

Esityksen tavoitteena on panna täytäntöön direktiivin vähimmäistason mukaiset vaatimukset siltä osin kuin voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö ei täytä niitä. Täytäntöönpanossa on kansallista liikkumavaraa erityisesti sääntelyn soveltamisalan, valittavan kiintiötavoitteen ja sen laskentatavan sekä hallituksen jäsenten valintamenettelyä säättämisen suhteen.

Esityksessä ehdotetaan, että direktiivin nojalla annettavia kansallisia säännöksiä sovelletaan direktiivin reunaehdot täyttäviin pörssiyhtiöihin. Soveltamisalan raja-arvoja¹ olisi arvioitava päättyneen ja sitä välittömästi edeltävän tilikauden perusteella. Osakeyhtiölakiin ehdotetaan säädettäväksi direktiivin mukaiset raja-arvot kiintiötavoitteiden soveltamiseen.

Hallituksen jäsenten valinnasta ei osakeyhtiölaissa ole jäsenen yleistä kelpoisuutta (OYL 6:10 §) pidemmälle meneviä vaatimuksia. Direktiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotetaan osakeyhtiölain 6 lukuun lisättäväksi säännökset pörssiyhtiöiden määrällisistä tavoitteista sukupuolten tasapuoliselle edustukselle hallituksessa. Esityksessä tavoitteeksi ehdotetaan, että aliedustetun sukupuolen edustajia on oltava vähintään 40 prosenttia hallituksen jäsenistä. Koska useimpien hallitusten kokojen vuoksi ei ole mahdollista saavuttaa tarkalleen 40 prosentin osuutta, prosenttiosuus arvioitaisiin lain liitteenä olevan pyöristystaulukon mukaisesti.

¹ Pörssiyhtiön päättyneellä tilikaudella ja sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella pörssiyhtiön keskimääräinen henkilöstömäärä oli yli 250 henkilöä, ja: 1) pörssiyhtiön raportoitu taseen loppusumma oli yli 43 miljoonaa euroa; tai 2) pörssiyhtiön raportoitu liikevaihto oli yli 50 miljoonaa euroa.

Valintamenettelystä säätäminen

Esityksessä ehdotetaan hyödynnettäväksi direktiivin optiota, jonka mukaan jäsenvaltio voi jättää soveltamatta hallituksen jäsenten rekrytointia koskevia tarkempia säännöksiä. Näitä säännöksiä on kuitenkin sovellettava viimeistään kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun aliedustetun sukupuolen edustus soveltamisalaan kuuluvissa pörssiyhtiöissä laskee alle 30 prosentin. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan lisättäväksi osakeyhtiölain 6 lukuun uusi 9 b §, jonka mukaan pörssiyhtiöiden on otettava käyttöön menetelmiä, jotka varmistavat avoimen ja selkeästi määritellyn valintaprosessin sekä ehdokkaiden soveltuvuuden, pätevyyden ja ammattikokemuksen objektiivisen vertailun. Säännös on tarkoitettu tulemaan voimaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana, joten arvioitavana on muutosten voimaansaattaminen perustuslain 79 §:n suhteen.

Perustuslain 79 §:n mukaan laista tulee käydä ilmi, milloin se tulee voimaan. Erityisestä syystä laissa voidaan säätää, että sen voimaantuloajankohdasta säädetään asetuksella. Tästä voi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun suuren lainsäädäntökokonaisuuden eri osien on tultava voimaan samana ajankohtana eikä tuota ajankohtaa ole lakia säädettäessä tarkoituksenmukaista tai mahdollista vielä vahvistaa (HE 1/1998 vp, s. 130/II, ks. myös PeVL 44/2018 vp, s. 3—4, PeVL 7/2005 vp, s. 11/ II). Perustuslakivaliokunnan käytännössä erityisenä syynä on pidetty myös lain voimaantuloajankohdan sidonnaisuutta Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai esimerkiksi Euroopan unionin lainsäädännön voimaantuloon (ks. esim. PeVL 36/2010 vp, s. 3/I, PeVL 21/2007 vp, s. 2/II, PeVL 46/2006 vp, s. 4/I).

Ehdotettu sääntely on sidoksissa Euroopan unionin oikeuteen. Direktiivin (12 artiklan 3 kohta) hallituksen jäsenen valintaa koskevat velvoitteet on saatettava voimaan kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun poikkeamisen edellytykset eivät enää täyty. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että tilanteessa, jossa aliedustetun sukupuolen edustus soveltamisalaan kuuluvissa pörssiyhtiöissä laskisi alle 30 prosentin, olisi säännös saatettava voimaan kuuden kuukauden määräajassa. Tässä tilanteessa pörssiyhtiöiden olisi sopeutettava toimintaansa uusien velvoitteiden noudattamiseen vastaavassa aikataulussa. Säännöksellä mahdollistetaan siten se, että pörssiyhtiöt voivat tarvittaessa jo ennalta varautua kyseisten velvoitteiden voimaantuloon. Huomionarvoista on se, että vastaavanlaista menettelyä ei ole pörssiyhtiöiltä aiemmin lailla edellytetty, vaan hallitusten jäsenten valinta on osakeyhtiölain mukaan osoitettu yhtiökokoukselle ja päätökset tehdään yleensä hallituksen tekemien päätösehdotusten perusteella. Osakeyhtiölaissa ei ole myöskään tarkempaa sääntelyä hallituksen jäsenten valintamenettelystä eikä hallituksen jäsenten yleistä kelpoisuutta pidemmälle meneviä vaatimuksia hallituksen kokoonpanolle. Lain voimaansaattaminen asetuksella varmistaisi siten kohtuulliseen ennakkovalvontaan tarvittavan ajan riittävyttä.

Säännöksen voimaansaattaminen tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella varmistaa sen, että säännös saadaan voimaan direktiivin edellyttämässä kuuden kuukauden määräajassa. Käytännössä kuusi kuukautta on liian lyhyt ajanjakso direktiivin edellyttämän lainsäädännön valmisteleamiseen siinä tapauksessa, että edellytykset jäsenvaltio-option käyttämiselle eivät enää täyty. Direktiivi (13 artikla) edellyttää, että jäsenvaltiot toimittavat komissiolle säännöllisin väliajoin kertomuksen direktiivin soveltamisesta ja siitä täyttyvätkö poikkeusedellytykset. Poikkeusedellytysten täyttymisen seuranta on osa oikeusministeriön jatkuvaa lainsäädäntötarpeen arviointia.

Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on, että pörssiyhtiöt asettavat tavoitteeksi 40 prosentin

vähimmäismäärän. Osakeyhtiölain 9 b §:ssä ehdotetaan säädettäväksi menettelyllisistä lisävaatimuksista, jotka tulisivat sovellettavaksi mikäli direktiivistä poikkeamisen edellytykset eivät enää täytyisi. Sääntelyn voimaansaattaminen tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella on perusteltua myös sen johdosta, että kyse olisi hyvin rajatusta sääntelykokonaisuudesta. Perustuslakivaliokunta on aiemmassa käytännössään (PeVL 4/2000 vp) pitänyt mahdollisena, että asetuksella voidaan erityisen syyn vaatimuksen täytyessä säätää myös lain joidenkin säännösten voimaantuloajankohdasta. Tällöin perustuslain 79 §:n 3 momentissa tarkoitetun erityisen syyn on katsottu voivan liittyä siihen, että lain velvoittamat tahot saavat tarpeellista siirtymäaikaa toimintansa sopeuttamiseen.

Koska nykytilassa direktiivin velvoitteita voidaan pitää varsin vieraina suomalaiselle yhtiöoikeudelle, on perusteltua varmistaa, että lain velvoittamat tahot ovat hyvissä ajoin ennen säännöksen sovellettavaksi tuloa tietoisia siitä, minkälaisia velvoitteita niihin voi kohdistua. Ehdotettu asetuksenantovaltuus ei tarkoittaisi merkittävän harkintavallan antamista lain voimaantulosta päättämisestä valtioneuvostolle, koska direktiivi edellyttää sääntelyn voimaansaattamista tiettyjen edellytysten täytyessä. Edellä esiin tuotujen seikkojen perusteella säännöksen voimaansaattamiseen asetuksella on olemassa perustuslain 79.3 §:ssä tarkoitettu erityinen syy.